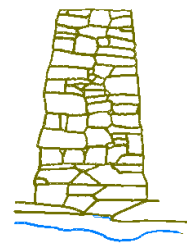

Lysakervassdragets Venner

Plan- og bygningsetaten
Oslo kommune

postmottak@pbe.oslo.kommune.no

2015-09-24

LvV-ref.: 15/53

PBE-saksnummer 201414295

VPOR Lysakerbyen

Det vises til utlysning av oppstart for arbeid med en veiledende plan for det offentlige rom på området Lysaker-Lilleaker på tvers av kommune- og fylkesgrense nederst langs Lysakerelva. Lysakervassdragets venner (LvV) har tidligere sendt et notat til etaten med punkter som vi ikke fikk fremmet på «workshop» i juni fordi vi fikk invitasjonen først få dager før arrangementet. Det bes om at referatet fra workshop føres opp som dokument i dette oppstartete planarbeidet.

Vi vil først ta avstand fra begrepet «Lysakerbyen» for Lilleaker-Lysaker området fordi det viktigste landskapselementet ikke er det bymessige, men selve Lysakerelva som foreløpig er en nesten naturlig vannstreng som sammenbinder området fra nord til sør og øst til vest. Dersom planen er å lage et bymiljø hvor elva hegnes inn med kunstige bratte murer og hvor kantsonene steinsettes, påminnes det om Norges lovgivning om elveforvaltning. Vannressursloven og Vannforskriften stiller begge krav til at elver skal renne mellom naturlige kantsoner.

Lysakerelvas kantsoner er offentlige rom.

Lysakerelva er områdets største fellesgode. Elva og munningen er dets hoved landskapselementet. Dette landskapselementet skal forstås og hegnes om i prosessen med å planlegge det offentlige rom. Kantsonene til elva er en integrert del av elvas naturlige funksjon samtidig som det er den delen som publikumet har adgang til. Dette stiller store krav til både utforming og forvaltning.

Forvaltning av urbane vassdrag er betydelig endret etter at kunnskapene om elvers vekselvirkninger med sine kantsoner har utviklet seg. Den relativt hurtige utvekslingen mellom elvevannet og grunnvannet i kantsonen (både under og ved siden av selve vannstrengen) skal være rensende, og bidra til næring i vannet. Der forurensete masser er lagt på bredden må disse fjernes. Kanaliseringen med steinlagte bredder ansees for å være uheldig fordi den hindrer vannutvekslingen, i tillegg til at det ikke gir noen fordrøyning, men heller en økning i vannhastigheten.

Naturkorridorer er et kjent prinsipp fra økologi hvor elver er viktige. Det er anerkjennelsen av dette prinsippet som er bakgrunnen for Vannressurslovens § 11 med sitt krav om et vegetasjonsbelte «som motvirker avrenning og gir levested for planter og dyr». Unntakene er få og bymessige omgivelser er ikke blant dem. Grunneieren er ansvarlig for kantsonen og for å overholde § 11. Grunneieren kan be

... 2

kommunen om å fastsette bredden på vegetasjonsbeltet. Inngreplangs elvebredden skal ikke foretas uten å innhente kvalifisert råd om hvor bredt belte trengs for å gi ly for planter og dyr.

Nyere eksempler på det motsatte har dessverre forekommet i området som er dekket av den aktuelle veiledende plan. To av disse ligger ved Mølledammen, d.v.s. det oppstuvete vannet bak steindemningen.

Ved eiendommen Lilleakerveien 4 er kantsonen steinsatt og er uten vegetasjonsbelte på strekningen ved Mølledammen. Ellers er den uttynnet og med dårlig vekstbetingelser. Ovenfor, langs eiendommen Lilleakerveien 6, er det anlagt voller og lagt fyllmasser tett ved bredden istedenfor å gi plass og kapasitet til høy vannføring. Vollene forsterker flomproblematikken nedover elva.

Lysakerelven opp til Fåbrofossen er gyte- og oppvekstområder for laks, sjørret og elvenioye. Tett kantvegetasjon er en forutsetning for at disse anadrome fiskeartene skal ha god beskyttelse og helt nødvendig tilgang til næring. Det er beklagelig at utbygger ikke har hatt de helt nødvendige natur- og miljøfaglige kunnskapene da eiendommene ble bygget ut.

Ved Mølledammen er det satt opp en steinmur som dirigerer evt flomvann tilbake til elveløpet fra sletta foran kontorbygget. Hvis muren fungerer etter denne hensikten tvinger den vannmassene over på elvas sørlige bredde.

I disse tre tilfeller er tiltaket myntet på det høye vannspeilet i Mølledammen. Gitt verdiene i byggene langs Lysakerelva og den kommende metrostasjonen bør overløpet til demningen senkes. Også fjerning av demningen og gjenoppretting av den naturlige fossen og elveløpet kan vurderes. Dette vil samtidig eliminere flere risikomomenter ved den nye stasjonen. Mot verdien av demningen som kulturminne og tap av vannspeilet kan det bokføres tilbakeføring til et naturlig løp og gjenvunne kantarealer til turvei og vegetasjonsbeltet langs begge elvebredder.

Den tredje eksempel på brudd på § 11 er foran Vollsveien 13 I, J og H hvor elvekanten er innfylt, steinsatt og med bare en gressplen som vegetasjon. Dette ble tillatt som resultatet av forvirring om det kommunale ansvarsforhold. En samarbeidsform som forebygger slike misforståelse er det et sterkt behov for.

Lysaker metrostasjonsområdet

Den sørlige bredden av Lysakerelva langs med den planlagte metrostasjonen er i støpeskjeen. Stasjonen er foreløpig planlagt med innvendig tak på kote noe over vannstand i Lysakerelva og med adkomstinfrastruktur som beslaglegger arealer tett inn til elvebredden. Selv uten et hotellkompleks på tomten, betyr den grunne baneløsningen inngrep i Lysakerelvas kantsone både ovenfor og nedenfor Mølledammen. Løsningen gir ikke plass til å gjenopprette en slak og stabil helning på breddene eller ikke ei slette lik ovenfor til tur- eller sykkelvei.

LvV mener videre at alternativ 2 for Lysaker metrostasjon ikke kan gjennomføres uten massivt inngrep i selve elveløpet og at dette blir totalt ødeleggende for Lysakerelva som laks- og sjørret elv og for grunnvannsforholdene. Alternativet må derfor revurderes. En løsning med stasjonen lagt enten til et adskillig dypere

nivå eller nærmere dagens jernbanetrasé er å anbefale.

Tur- og gangveier

For Lysakerelva som naturområdet i det urbane Lysaker er det viktig at turveier legges langs elva, slik at nødvendig kantvegetasjon blir ivare tatt.

Strekninger som mangler turvei i dag ligger i Bærum:

1. Under jernbanen og E18 på Bærumsiden
2. Mellom Lysaker bru (bussholdeplassen) og Mølla (Link arkitektkontor) og videre på øst- og sørsiden av Mølledammen
3. På vestsiden av Mølledammen og forbi Granfoss parkeringsarealer

Utforming av turveier bør oppfordre til fysisk aktivitet og være plassert lavt nok og nær elva til å ha vegetasjon på begge sider av traséen. Turveier må være gruslagt

På Oslosiden er en turvei trasé allerede anlagt, men den er asfaltert fra Spikerverksbekken i nord til Mølledammen og bør omformes til en gruslagt turvei igjen med trær på begge sider - ikke bare på elvesiden. Gode turveier, tilstrekkelige kantsoner er viktigere enn noen fåtalls parkeringsplasser.

I dette nordlige området trengs det egne traséer til syklende og fotgjengere som vil ha direkte adgang mellom stasjonene og boligområdene som ligger umiddelbart nord for VPOR-området og som er i detaljreguleringsfasen. Særlig forbi den nordligste delen av CC Vest er gangveiene trang på begge sider av handelssentret. Grep må tas for å skille de enkelte brukerstrømmene. Fortrinnsvis mener LvV at stien mellom CC Vest og Lysakerelva bør forbeholdes turgåere ved å gruslegge den og foreta sykkelbremsende tiltak.

Til slutt vil vi ta opp to forhold sør i området. Undergangen under E18 og jernbanen parallelt med Vækerøveien i Oslo. Denne flomutsatte og mørke, men spennende strekning av Turvei A1 trenger en oppgradering med bedre lystilgang. Hvilke muligheter ligger i konstruksjonen til bruene bør undersøkes.

En utvidelse av småbåthavn bak moloen ved Lysakerelvas munning. Uten at LvV har sett tegninger på utforming, er vi skeptisk til at dette kan bidra til å forbedre det offentlige rommet. Båtplasser beslaglegger store arealet på land til bilparkering og båtopplag. Strandområdet på Sollerud er allerede innelukket bak moloen istedenfor å ha fritt adgang til Lysakerfjord. Videre vil en forlengelse av moloen eller en ny molo begge være til forringelse for tidevannsstrømninger oppover Lysakerelva.

Lysakervassdragets venner ser med bekymring at ingen offentlig instans er satt til å ivareta Lysakerelvas plass i utformingen av det offentlige rommet. Forenings notat i etterkant av workshopen i juni legges ved slik at den kommer inn i sakspapirer til dette arbeidet.

LvV ber om å bli holdt informert om det videre arbeidet med VPOR.

Med vennlig hilsen

John Tibballs
styreleder

Kristin Vigander
styremedlem

Vedlegg:

Lysakerelvas kantsoner er offentlige rom.

- et notat skrevet til erstatning for deltakelse i workshop 5. juni 2015

John Tibballs, leder, Lysakervassdragets venner

Lysakerelva er Lysakerbyens største fellesgode. Lysakervassdragets venner vil påstå at elva og dens munning er områdets hoved natur- og landskapselement. Den skal forstås og hegnes om i prosessen med å planlegge det offentlige rom ved det som omtales som Lysakerbyen.

For å forstå området som omkranser Lysakerelvas munning må landskapet tolkes over de lange tidslinjer. Man kommer langt bare ved å huske at området fremdeles stiger opp fra havet med ca. 3,5 mm i året og har steget minst like fort i vel 9000 år. Tre og halv meter i det siste millennium betyr at vikingskipene rodde opp til Granfoss og fant en elv med ferskvann i bunnen av en 10-12 meter høy foss.

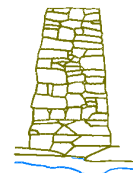
Ved Kristi fødsel var Fåbrofossen bare 6 meter høy fordi fossen da stupte rett ut i havet.

Etter hvert som landet steg ble de nye arealene tatt i bruk. Først som ferdselsårer da kratt og skog dekket alt annet enn kyststripen, d.v.s. det vi i dag kaller elvebredden. Så kom jordbruket. Og kornåkerne som ble plantet på det tykke og kalkrike havbunnsleiret ga Lysaker sitt navn. Fra ute på fjorden lyste åkene godt mot det mørke skogen. Det flate partiet innenfor elvens siste sving mot Lysakerfjorden militært eksersiserplass tidlig på 1700-tallet.

Men hvorfor ligger elveviken akkurat her mellom Malurtåsen og Sollerudåsen. For å forstå dette og hvorfor jernbaneingeniørene opererer på grensen til det umulige for å føre Fornebubanen videre mot Oslo, må vi kjenne til de enorme kreftene som nesten rev Norge i to langs Oslofjorden. Det som er igjen, etter mye terreng er erodert bort både før og under istidene, er en sprekke, en forkastning dypt inn i jordskorpen. Denne sprekken betyr bl. a. at Lysakerelvas ferskvann bobler opp langt ute i Lysakerfjorden. Bare spør Øyvind Hammer på Geologisk Museum.

Men, med start for ca. 50 år siden, har Lysakerelva måttet vike på flere fronter for fyllmasser som etter dagens kunnskap om elveforvaltning, skulle aldri vært tillatt. Alle fyllmasser som legges i ei elv øker skadeomfang ved neste storflom. Den som bygger opp elvebredden hos seg velter flomproblematikken over på naboene, oppover eller nedover eller på andre siden av vannløpet.

Med vannressursloven (Vrl) i hånden, og erfaring fra 1987 i minne er det på tide å si «Stopp». Elva må få sin plass. Flomfaren satte stopper for boligbygging på elvesletta v/ Lilleakerveien 4, men ikke før planetatene hadde godkjent byggeplanene mot alt av faglige råd.

Ved Lilleakerveien 4. er det bygd en liten mur som skal holde flommen vekk fra Lilleakerveien 2. Men vannet må finne sin vei til havet, og vannstanden ved flom bare stiger inntil et bredt nok løp åpner seg. Tidligere gikk det løpet over eksersiserplassen på Bærumsiden, men nå er den tiltenkte både stasjon på Fornebubanen og et hotell. Så er det på Oslo-siden at flommen må igjen finne sin vei. Den neste flommen vil lure oss mennesker like godt som 1987-flommen gjorde.

Med dette gir landskapsarkitektene en mulighet. Flomutsatte elvebredder er nemlig som skapt for å være utearealer.

Først skal den som får ansvar for planarbeid på Lysaker eller Lilleaker sette seg inn i intensjoner Vannressursloven (Vrl, 2000). Helst les den ikke som Fanden leser Bibelen! Les også Odelstingsproposisjonen (Ot.prp. 39, 1998-9) som lå til grunn!

De viktigste «nye» krav som Vrl stiller er til kantsoner, til naturmangfold i vannet og til tilsig av forurensning til elver. Det står ettertrykkelig (Vrl § 11) at elver skal ha en sone med naturlig vegetasjon, tilstrekkelig til å gi ly for dyr og fugler. Unntaket er for tiltak som trenger adgang til elvebredden som bruer. Men dette er bare begynnelsen på god elveforvaltning. Man skal, som eksempel, ikke bygge brukar som hindrer flomvannføring.

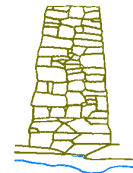
Videre står det at det er kommunen som fastsetter bredden av kantsonen etter oppfordring fra enten grunneier eller en fage tat. Dette spørsmålet ble utredet i.f.m. med Kommunedelplan for Lysakervassdraget, en plan som ble vedtatt i Bærum, men ikke i Oslo.

Det finnes to måter å anslå en passende størrelse til vegetasjonsbeltet. Det skal strekke seg langt nok fra elvebredden for at vegetasjon som har sine røtter i den gjennomfuktete jorden under og rundt elveleiet, får stå. Dette betyr vanligvis ca. 10 meter, men det varierer og la seg ikke fastsette som fast metermål siden elva renner gjennom varierende terreng. På de virkelige flomutsatte strekningene bør kantsonen omfatte et belte som er flere 10-talls meter bredt. Det er her at landskapsarkitekten får boltre seg.

I denne brede kantsonen skal det finnes det plass til turstier på begge sider av Lysakerelva. Men har man først en sti, så må den henge sammen, og derfor skal kantsonen utvides også hvor det er trangt. Forbi Lysakerstasjonen på sørsiden av Mølle dammen, er et eksempel hvor infrastrukturen har presset seg inn over elvas bredde.

I dag mangler vi

- 1) Langsgående elvestier i naturomgivelser (L-1):
  - a. Under jernbanen og E18 på Bærumsiden
  - b. Mellom Lysakerbru (bussholdeplassen) og Mølla (Link arkitektkontor) og videre på øst- og sørsiden av Mølle dammen
  - c. På vestsiden av Mølle dammen og Granfoss parkeringsarealer
- 2) Kantvegetasjon til ly for dyr og fugleliv

- a. Foran Strandveien 2 og 4
- b. Sør for Lilleakerveien 4E
- c. Ved Granfoss (særlig Vollsveien 13H)

Elefanten i dette byrommet er Fornebubanens Lysakerstasjon. De foreløpige tegningene på dette prosjektet overser Lysakerelva som et naturelement i byrommet. Adgangshallene er klint tett på elvebredden uten henvisning til behovet for dispensasjon fra NVE eller andre myndigheter. Disse hallene utelukker elva fra byrommet totalt, som om den var en kloakk man kan legge under bakken. Den slags elveforvaltning hører til viktariatidens London, ikke Norge i det 21. århundret.

Beskytter man stasjonen mot 200-årsflommen med voller, betyr det som nevnt, at flombølgen sendes over på naboen, enten oppover, nedover eller på andre siden av elva.

Alt dette hører kanskje ikke til plane tatenes tanker om områdeutvikling, men planlegging innebærer å se de lange linjer fremover, og disse linjene endrer ikke retning noe særlig over så kort tid som en menneskealder.

Det første steget bør være å få fagetatene i begge kommuner (Vann + naturforvaltning / friluftsetatene) samt Fylkesmannen å begynne arbeidet med å få fastsatt grensene for Lysakerelvas kantsone etter krav i Vrl § 11. Så gjelder det å sette av arealer til flomsikring basert på et 200 eller 500 års perspektiv. Disse aktivitetene vil vise at Lysakerelva skal og må utgjøre en veldig stor del av det offentlige rommet på Lysaker.

Gjennom industriens tid langs Lysakerelva har overlevelsestid for de vellykkete bedriftene vært ca. 50 år. I noen tilfeller har bygningsmassen blitt brukt i 150 år. Disse byggene ble bygget pent og i moderat skala, de respekterte elva og er vitnesbyrd om elvas plass i historien. Deres ytre er viktige elementer i Lysakerlandskapet og jo eldre de er, jo viktigere er det at de forblir.

Byer i verden med fine elver har forstått hvor viktig disse er for trivselen. Men det krever riktig holdninger og riktig forståelse hos myndighetene for å finne balansen mellom elveforvaltningens krav og trangen til å gjøre fellesområder om til parker med pene steinkanter.

Oslo, 6. juni 2015